

Boekbespreking

S. J. Redmeijer, *Gedragsproblemen*. Uitgeverij Sassenhein, Haren (Gn.) 1982, 184 pag. f 30,45, ISBN 90 70582 01 5.

Dit boek, dat op het toneel van de orthopedagogiek de rol zou kunnen spelen van antagonist van Ter Horsts *Algemene Pedagogiek*¹, kon de auteur slechts met moeite gepubliceerd krijgen. Voor een overigens gerenommeerde uitgever zou het amorele karakter ervan één der redenen hebben gevormd om het niet in zijn fonds op te nemen. In zekere zin is de strekking van Redmeijers boek er zeer wel mee getypeerd.

Volgens de auteur behoor je gedrag niet te beoordelen naar aanwezigte of gekozen maatstaven, maar dien je uit te gaan van de (h)erkenning dat ieder mens in relatie staat tot het andere en de anderen op een deels 'gesloten', gestructureerde, en op een deels 'open', structureerende manier. Deze laatste houding maakt het mogelijk op een vrije, creatieve wijze structuur aan te brengen in de ons omringende sociale en materiële wereld. Het opgroeien in een van morele codes doordrenkte samenleving heeft een versterkende uitwerking; het kind doet er een 'gesloten wereld' mee op. Omdat de samenleving echter verschillende, onderling samenhangende, morele codes kent, en het opgroeiende kind zo zijn eigen waarden en normen internaliseert, kan men voortdurend conflicten verwachten tussen enerzijds individuen en de door hen aanvaarde normen en anderzijds de sociaal aanvaarde structuren in de samenleving. Zonder enig voorbehoud kiest Redmeijer, geen enkel waarderend oordeel vellend over het meer of minder waard zijn van vigerende (persoonlijke dan wel door velen gedeelde) waarden, voor het principe van de gelijkwaardigheid. Ieder dient bij voorbaat geaccepteerd te worden; alle 'morele codes' zijn bespreekbaar in een discussie die moet leiden tot een passender opstelling van kinderen, opvoeders en begeleiders. En wel omdat die codes – aldus Redmeijer – in logisch opzicht 'objectief' zijn. Normen en waarden, ja, überhaupt de maatstaven met behulp waarvan mensen hun wereld structureren, zijn immers slechts als zodanig *aan te treffen*, empirisch waarneembaar; ongeacht of het nu gaat om *a* in de persoon geïnternaliseerde dan wel om *b* in de samenleving aanvaarde 'structuren' ('regelsystemen' is vermoedelijk een betere term; Im.). Redmeijer duidt *a* aan met PS en *b* met SAS. De tussen de PS en de SAS voorkomende conflicten kunnen slechts door middel van communicatie (in

een uitgebreide betekenis van het woord) tot (voorlopige) oplossingen gebracht worden. Deze communicatie zal vaak de vorm van meta-communicatie krijgen: men heeft het over wat de communicatie verstoort. En dat is meestal het conflict tussen PS en SAS.

In deze (meta-)communicatie behoren de PS en de SAS als aangetroffen, bij zichzelf en bij anderen waar te nemen, waardesystemen besproken te worden op – wat Redmeijer noemt – 'logische' gronden. Wanneer in deze laatstbedoelde communicatie de gespreksdeelnemers slechts hun persoonlijke opvattingen op elkaar zouden laten botsen – Redmeijer spreekt in zo'n geval van 'debat' – wordt er niets opgelost. Ze zijn dan *niet* actief structurend (als het ware in een vrije ruimte opererend) bezig, doch brengen uitsluitend de door hen reeds geïnternaliseerde vaste structuur van de wereld in het geding. Pas als de partners naar elkaar luisteren, mogelijkheden van structurering als *mogelijkheden* (willen) zien, enz., vindt er een *discussie* plaats (geen 'debat') waarin op 'logische' gronden PS-en en SAS-en worden besproken. Deze leidt tot het ontstaan van de logisch sociaal aanvaardbare structuur, de LSAS.

In situaties waarin zich zeer moeilijk opvoedbaren en hun opvoeders c.q. begeleiders te zamen treffen, zal het opvoeden moeten aangrijpen aan wat zich nog als vrije, nog niet door de PS en/of de SAS volledig vastgelegde, mogelijkheden binnen het communicatieve gedrag van de deelnemers voordoet. De opvoeders zullen er op uit moeten zijn die vrije ruimte als het ware te creëren, of tenminste de kans op het ontstaan ervan te bevorderen. Voor de auteur is *structureren als activiteit*: het in vrijheid (althans: met marges van vrijheid) omgaan met en betekenis verlenen aan de wereld. *Gestructureerd omgaan* met de wereld is daarentegen niet meer dan het met behulp van vaste patronen handelen, waarderen, kennen.

En zo voedt Redmeijer zijn stellingname tégen al die (ortho)pedagogen die hun behandelingsplannen, hun middel-doeldenken baseren op wat zij van de wereld in structuur gebracht hebben in opvattingen over wat goed en slecht is, over hoe je behoort te beoordelen, enz. De auteur schroomt niet een en ander te illustreren aan voorbeelden waarbij ouders en pedagogen als *waarheid* aanvaarden wat in feite een (produkt van een) *normatieve keuze* is. Wie zou zijn kind naar de prostitutie willen laten 'afglijden' (roept Ter Horst uit)? 'Afglijden?' vraagt Redmeijer zich af. Wie bepaalt dat? Is dat ook de betekenis die de desbetreffende dochter er aan toekent?

Begrijpend dat velen van zijn lezers met dit soort

vragen toch wel moeite zullen hebben en dus voortijdig zouden kunnen concluderen dat de auteur het met zijn ethische 'relativiteitstheorie' nu toch wel wat al te bruin bakt, vervolgt Redmeijer zijn betoog met een schets ontleend aan de multiculturele werkelijkheid van vandaag de dag in Nederland. Een schets die illustreert hoezeer de vaste, persoonlijk verworven en in de SAS aangetroffen structuren het omgaan met de wereld en medemens bepalen: voor de Turkse vader is de zich als Nederlandse puber gedragende zoon een probleem; een Turkse Ter Horst zou niet aarzelen van een problematische opvoedingssituatie (POS) te spreken! Wat staat de orthopedagogoo nu te doen?

Redmeijer snijdt met zijn boek een ethisch en pedagogisch hoogst belangrijk probleem aan. Met name de nog altijd voorkomende pedagogische opvattingen over een 'heile Welt' en moderne vormen daarvan (aan te treffen binnen orthodox godsdienstige kringen) staan haaks op wat Redmeijer ons te bieden heeft. (Terzijde: het 'geschondene' van ons moderne bestaan wordt overigens ook in huidige taal- en leefwereldpedagogieken onvoldoende herkend en geproblematiseerd. Hoe vaak is wie zich in ons land 'theoretisch pedagoo' noemt?). De hier zo juist aangeduide problematiek maakt dit boek tot een hoogst interessante publikatie. Ik heb echter moeite met Redmeijers terminologie en stijl. Lang niet altijd is duidelijk wat hij bedoelt. Beeldspraak slaat wel eens met zichzelf op hol. Leestekens staan verkeerd, het onderscheid tussen beperkende en uitbreidende bijvoeglijke bijzinnen – soms voor een goed verstaan onontbeerlijk – wordt niet gehanteerd, enz. Woorden als 'objectief constateerbaar', 'logisch', 'structuur' en 'structureren' maken tenslotte deel uit van een discours dat, qua conceptualisering, al te zeer van eigen vinding is. De verhouding tussen kennis, betekenis, norm etc. blijft in het begrip 'structuur' verborgen en wordt niet geproblematiseerd. Men mist in dit verband node aansluiting bij wat in fenomenologische en taalfilosofische kringen en binnen de theoretische pedagogiek over deze zaken sinds jaren aan de orde gesteld wordt.

Van de lezer wordt enige goede wil gevraagd om dit specifieke taalgebruik op zijn betekenis te doorgronden. Zij die thuis zijn in existentialistische en dieptepsychologische tradities, zullen veel herkennen. Redmeijers aan situatie-ethiek en moraal-scepticisme verwante pedagogische antropologie lijkt geworteld in een meer dan 2000 jaar oude traditie; men treft op dit terrein echter nauwelijks referenties aan. Het lijkt er op of de auteur op een nogal persoonlijke wijze een weg in zijn denken is gegaan die uiteindelijk uitkwam op een in de filosofie in allerlei nuances bestaande ethiek van leven en laten leven. Voor de filosofische kwaliteit van Redmeijers orthopedagogiek is daarom wat minder waardering op te brengen dan voor de boodschap die er uit te halen is en voor de wijze waarop hij tal van (ortho)pedagogische vanzelfsprekendheden aan de kaak stelt.

Het boek vraagt dus, wil men recht doen aan de daarin verdedigde programmatische oproep, een welwillende benadering. Docenten die Redmeijers aanpak zien zitten, kunnen er zeker hun voordeel mee doen; anderen zal het tot hernieuwde reflectie op persoonlijk aanvaarde normen en opvattingen kunnen prikkelen. Op inleidend niveau is het boek – dat bovendien voorzien is van tal van praktische illustraties – bruikbaar en – o.m. dank zij tal van achter de hoofdstukken opgenomen vragen – uiterst geschikt om levendige discussies over het ethisch en normatief toelaatbare en nastreefbare binnen de orthopedagogische praktijk van vooral de zeer moeilijk opvoedbaren te initiëren. Wat dat betreft: warm aanbevolen dus.

J. D. Imelman

1. Aan Ter Horst *Algemene Pedagogiek* is o.m. in *Kind en adolescent* (1) 3, 1982, blz. 38-47, door deels met elkaar discussiërende critici aandacht besteed.

Vandemeulebroecke, L. (ed.), *Wordt gezinsopvoeding anders?* Verslag van een studiedag gehouden te Leuven op 30 maart 1982 (Vrouw en Opvoeding 2) Leuven, Acco, 1983, X + 114p., 225 frs., ISBN 90 3340638 1.

Het centrum 'Vrouw en opvoeding' van de K.U. Leuven organiseerde op 30 maart 1982 een studiedag over de vraag of gezinsopvoeding anders wordt. De accommodaties van het groot beginhof werden het decor voor vier uiteenzettingen die beoogden deze goed in de markt liggende vraag op een degelijke manier te behandelen.

Degelijk alvast was de manier waarop men zijn publiek benaderde. De klassieke studiedagsfeer van schoolse neon-verlichte leslokalen waar de slecht ingeleide spreker zichtbaar en hoorbaar is als men tenminste vooraan durft te zitten was gelukkig zoek. De weliswaar soms handbediende verlichting voldeed aan de strengste eisen voor een Bühne. Het publiek – men vergeve me de uitdrukking – werd 'en rond' geplaatst waardoor een niet-ingelichte bezoeker eerder een voordrachtskunst dan een wetenschappelijke voordracht zou verwachten. Het respect van de organisatoren voor hun toehoorders bleek overigens evenzeer uit hun bekommernis om de aanwezigen te laten participeren aan het gebeuren. Ook al is een dialoog met een dusdanig talrijk opgekomen publiek slechts in zeer geringe mate mogelijk, toch wilde men door de mond van enkele bevoorrechte geïnteresseerden de aanwezige praktijkmensen aan het woord

laten. Het door de organisatoren samengestelde panel kon deze verwoordingstaak ons inziens echter niet waarmaken. Men poogde eerder om schijnbaar vóór de studiedag opgestelde bemerkingen te formuleren, dan om te reageren op het gebeuren van de studiedag zelf als feed-back en afsluiting. Het was jammer dat de dag hierdoor wat in mineur eindigde en dat sommige aanwezigen niet aan hun trekken kwamen. De afronding van een breed opgezette en tot dan goed georchestreerde studiedag uit handen geven leek een tactische mistasting.

De bekommernis van de organisatoren voor hun toehoorders blijkt tenslotte ook uit het feit dat het materiaal dat aan de studiedag ten grondslag lag nu ook te boek gesteld werd. Door dit nieuwe medium krijgen de aanwezigen de kans om zich grondiger in te werken. Het eenmalige van de voordrachten wordt vastgelegd en bovendien aan een ruimere lezersgroep aangeboden. De tweede publikatie in de reeks 'vrouw en opvoeding' (voor de eerste publikatie verwijzen we naar de recensie in *Pedagogische Studiën*, 1983, 60 379-380) bevat trouwens meer dan wat op de studiedag gebracht werd.

Vertrekpunt van de studiedag en van de inleiding tot het verslag is de indruk dat ouders een groep zijn die aan hulpverlening toe is. Tientallen recente pedagogische werken die zich rechtstreeks tot ouders richten en het succes van oudercursussen en -trainingen wekken deze indruk. Opvoeding in het gezin is blijkbaar niet langer iets vanzelfsprekends, de ouders moeten terzake geadviseerd worden. Deze literatuur, die trainingen zijn echter niet éénzijdig; waar in het ene werk normativiteit (omwille van de nood aan basiszekerheid en veiligheid van het kind) bepleit wordt, wordt ze aan de andere kant overboord gegooid. Blijkbaar is er veel onzekerheid bij de ouders over opvoeding of zou de diversiteit van meningen een weerspiegeling zijn van de onzekerheid bij theoretici? Kortom, is er dan iets veranderd in de gezinsopvoeding? Het boek tracht doorheen verschillende bijdragen deze onderzoeksvraag tot een antwoord te brengen.

In een eerste uiteenzetting beschrijft An Hermans enkele ontwikkelingslijnen t.a.v. de opvattingen over gezinsopvoeding tijdens het interbellum en sedert de tweede wereldoorlog (jammer genoeg enkel) in christelijk-geïnspireerde kringen. Vanuit een uitvoerige analyse van de inhoud o.a. van de ledenbladen van K.A.V. en de Boerinnebond, van Zonneland (1920-1943), van leerboekjes, publikaties van het N.W.K., van Ouders van nu enz. komt de auteur tot enkele opvallende krachtlijnen die ze illustreert met soms prettige uittreksels. Ze herkent een verschuiving in de beeldvorming betreffende de toewijzing van de verantwoordelijkheid voor de gezinsopvoeding. Het 'moeder zijn' wordt voor de vrouw minder centraal en levensvullend, terwijl de vader meer als participant in het opvoedingsgebeuren naar voren treedt dan vroeger. Het opvoedingsideaal evolueert

eveneens. Terwijl vroeger als na te streven en door gewoontevorming bij te brengen persoonlijkheidseigenschappen 'waarheidsliefde, zelfbeheersing, gehoorzaamheid, tevredenheid, eenvoud en nederigheid, matigheid, werkzaamheid, orde, spaarzaamheid, wellevendheid' aan bod gebracht werden, herkent ze als nu geformuleerd ideaal het 'op een unieke wijze zichzelf worden', al wordt in de literatuur niet uitgewerkt wat dit aan persoonlijkheidskenmerken inhoudt. Het zou interessant zijn na te gaan of zich analoge ontwikkelingen hebben voorgedaan in andersgeïnspireerde en gemengd-geïnspireerde kringen.

In een tweede bijdrage gaat Agnes De Munter dieper in op inhoudsanalyse, de onderzoekstechniek die toegepast werd in het beeldvormingsonderzoek waarvan de resultaten door An Hermans weergegeven werden. De auteur laat ons achter de schermen kijken van de wetenschappelijke werkplaats. De meeste mensen verkiezen de eetkamer boven de keuken en de expositieruimte boven het atelier, maar voor de sterk geïnteresseerde worden in dit methodologische deel en op verschillende andere plaatsen in het werk de stielvaardigheid van het team getoond evenals de begrenzing van het onderzoek. Het pleit voor het team dat deze stielkennis gedeeld werd met een grote groep studenten-medewerkers die naar aanleiding van hun verhandeling mee konden bouwen aan een maatschappelijk gewaardeerd onderzoek geheel.

Het derde gedeelte tracht de beleving te beschrijven van de opvoedingsrelatie vanuit de gezichtshoek van de moeders. Het is een eerste synthese door Lieve Vandemeulebroecke van het reeds voorhanden zijnde onderzoeksmateriaal dat verzameld werd in het belevingsonderzoek. Er lopen nog deelonderzoeken naar de beleving van jongeren, vaders, moeders van mentaal gehandicapte kinderen en moeders boven de 65 jaar waarvan latere verslaggeving alvast beloofd wordt. Het team ontwikkelde een systeem van beschrijvende categorieën, waarin alle gemelde ervaringen van mondeling of schriftelijk onderzochte moeders uit verschillende milieus, met verschillende leeftijd een plaats kunnen vinden. Het resultaat is 'een palet van vele kleuren en nuanceringen die het moeder-zijn vandaag de dag aanneemt'. Vandemeulebroecke geeft een synthetiserende beschrijving van de opvoedingsrelatie tussen moeder en kind volgens drie basisdimensies: het sturen, het zorgen en het verbonden zijn. In de eerste twee dimensies 'verschijnt' het kind volgens de auteur aan de moeder als een opvoeding in de gangbare betekenis van de term: als iemand die tot volwassenheid moet gebracht worden en daarbij hulp nodig heeft. In de derde dimensie verschijnt het kind eerder als een partner, als een gelijkwaardige en in sommige opzichten al volwassen persoon. Deze drie dimensies worden uitvoerig geïllustreerd met soms plastische fragmenten uit getuigenissen.

In een vierde benadering gaat Walter Hellinckx in

op problematische opvoedingssituaties in gezinnen. Hij vertrekt vanuit zijn indrukken over de opvoedingsrelaties in gezinnen die hem als gedragstherapeut consulteerden op de dienst voor Orthopedagogische consultatie van de afdeling orthopedagogiek van de K.U. Leuven. Vanuit casuïstiek licht hij de begrippen 'gezin in opvoedingsnood' en 'problematische opvoedingssituatie' toe en komt dan tot een (ortho)pedagogisch kader van waaruit hij en zijn medewerkers opvoedingshulp pogen te verstrekken aan de ouders. In zijn visie bestaat de gezinsgerichte hulpverlening aan een emotioneel en/of gedragsgestoord kind uit vier belangrijke delen: hulp bieden aan de ouders bij het onderkennen en aanvaarden van de pedagogische vraagstelling van het kind; bijdragen tot het herstel van het gewone leven in het gezin; bijsturen van het opvoedingsproces in de gewenste richting en aanvullende kindgerichte behandeling(en). Deze onderdelen worden niet beschouwd als strikt van elkaar gescheiden fasen in de behandeling; in één sessie kunnen verschillende elementen aan bod komen.

Na deze indrukken betrekking hebbend op de beperkte groep ouders met opvoedingsmoeilijkheden volgt de synthese door Mariette Hellemans van de vanuit verschillende standpunten verzamelde gegevens. Ze poogt de uitgangsvraag wat er in feite met gezinsopvoeding aan de hand is, tot een antwoord te brengen. Zij vraagt zich af hoe de vastgestelde evoluties in de opvattingen, en de ermee gepaard gaande praktische problemen, moeten begrepen worden en hoe de veranderingen geëvalueerd dienen te worden. Ze stelt vast dat een aantal begrippen steeds naar voren treedt; samen-werken, samen-leven, overleg. Opvoeder en opvoedeling zijn partners geworden. Er groeit een nieuw model; een gelijkwaardigheidsmodel. Na een beschrijving van wat zij onder dit model verstaat, gaat ze tenslotte in op de vraag of we nu juist of fout zitten met dit model. Haar antwoord luidt: 'Er zijn geen argumenten noch voor het gezagsmodel noch voor het gelijkwaardigheidsmodel buiten uw persoonlijke levensopties. De onzekerheid, de crisis in de opvoeding is de onzekerheid van de opvoeder. De wetenschap kan hier beslist geep nieuwe zekerheden bieden.'

Na deze sterk geschreven afronding schetst men – allicht omwille van de volledigheid – toch nog enkele reacties van aanwezigen op de studiedag. Het is jammer dat de aanwezigen op de studiedag een jaar moesten wachten op deze synthese. De ondertitel "Verslag van . . ." verliest hierdoor wat aan betekenis. Mogelijk hebben uitgavetechnische of logistische problemen geïnterfereerd. Blijkbaar heeft het centrum (en blijkens de personalia ook haar medewerkers) op dit ogenblik echter ook veel hooi op de vork. Er werden twee publikaties naar voren gebracht binnen het jaar, terwijl aangekondigde publikaties over het nog lopende onderzoek naar de beleving en de beeldvorming betreffende het moeder-zijn in de opvoedings- en vormingswerkelijkheid op het getouw

staan. Wij kijken uit naar deze werken in de hoop dat deze hetzelfde niveau halen naar inhoud, taalgebruik en uitgave, dat ze een even verzorgd-sobere lay-out hebben (deze was van Diane Michiels) en last but not least dat ze even betaalbaar zijn als hun voorgangers in de reeks.

J. De Vuyst

J. D. Imelman, J. M. P. Jeunhomme, W. A. J. Meijer, *Jenaplan – wel en wee van een schoolpedagogiek – begripsanalytische kritiek en handelingsonderzoek*. Uitgeverij Intro, Nijkerk, 1981, 222 pag., f 34,90

In de activiteiten ter vernieuwing van het basisonderwijs na de tweede wereldoorlog speelt het Jenaplan een belangrijke rol. Eerst via de Werkgroep voor Vernieuwing van Opvoeding en Onderwijs, later via de Stichting Jenaplan, het K.P.C. en het tijdschrift Pedomorfose. Onder stimulatie van mensen als Freudenthal, Jansen en Boes richtte een groeiend aantal scholen zich naar het Jenaplan, zoals dat in bovengenoemde kringen werd vertolkt.

Een kritische analyse van de gedachten van Peter Petersen, de grondlegger van het Jenaplan, ontbrak tot nu toe echter. Persoonlijk voelde ik die behoefte sterk, vooral ook gezien de overeenkomstige trekken die het Jenaplan vertoont met structuren zoals die voorkomen in de nazipedagogiek van Ernst Kriek.

Die analyse is nu geleverd in bovengenoemd boek. De auteurs hebben hun werkwijze zorgvuldig verantwoord en tonen op overtuigende wijze aan, dat Petersens pedagogiek – hoewel doordrenkt van de inmiddels beruchte organologische "Blut und Boden"-mystiek – een zodanig lege huls vormt, dat die naar behoefte met nazi-ideologie, evangelisch christendom of personalistisch existentialisme kan worden gevuld. Nuttige ontmythologisering van een inmiddels bijna heilig verklaarde pedagoog.

De auteurs laten zien, dat Petersens navolgers aan zijn werk hun eigen interpretatie hebben gegeven en het daarmee hebben verlost van die trekken, die na de oorlog niet zo lekker meer lagen. (Deze formulering is van mij; de auteurs beschrijven de veranderingen, maar interpreteren ze niet politiek.) Ze willen daarmee tevens laten zien, dat de structuren van het Jenaplan-concept ook op andere basis dan die van Petersen zinvol kan worden gevuld. De beschrijving van een handelingsonderzoek in een Jenaplanschool in Drachten draagt daaraan weinig bij en had zonder bezwaar weggelaten kunnen worden.

Wie zich in Nederland nog serieus met het Jenaplan wil bezighouden zal dit boek moeten lezen. Van dit type boeken, dat een grondige studie en analyse maakt van het werk van één invloedrijk pedagoog zou men er graag meer willen zien.

N. Deen

Mededelingen

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen reageert op plannen i.z. eerste-graads-lerarenopleiding

In een brief aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen heeft het bestuur van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen op 29 december 1983 zijn ongerustheid uitgesproken over het voornemen om de eerste-graads-lerarenopleiding onder te brengen bij de nieuwe lerarenopleiding (NLO)*. Het bestuur schrijft o.a.:

'De lerarenopleiding wordt daarmee tot een beroepsopleiding, goeddeels onttrokken aan de universiteiten en hogescholen. Voor degenen die de eerste fase van bepaalde universitaire studies hebben doorlopen, zal het nog wel mogelijk blijven om via een didactisch-pedagogisch jaar aan een NLO een onderwijsbevoegdheid te verwerven, maar het is te verwachten dat slechts een enkeling deze lange en onzekere weg zal volgen en dat in de toekomst het merendeel van de leraren voor het VWO geheel binnen de NLO zal worden opgeleid. Deze ontwikkeling, die verstrekkende gevolgen zal hebben niet alleen voor het middelbaar onderwijs maar ook voor de wetenschapsbeoefening in Nederland, acht de Akademie hoogst ongewenst, en wel op de volgende gronden.

1. Leraren, en in het bijzonder VWO-leraren, vormen voor de wat oudere leerling in vele gevallen het eerste persoonlijke contact met het wetenschappelijk gevormd denken en kritisch beschouwen, waarmee zij zelf in hun universitaire opleiding zijn geconfronteerd. Het is van de universitair gevormde leraar dat leerlingen het bestaan leren kennen van andere inzichten en bredere visies dan die welke het schoolboek presenteert of in zijn omgeving gebruikelijk zijn. Indien universiteit en hogeschool nog slechts een

marginale en indirecte invloed kunnen uitoefenen, zal de hier aangeduide functie van de leraar niet meer worden vervuld. De breuk die dan tussen middelbaar en universitair onderwijs zal ontstaan, zal leiden tot geestelijke verarming en vervlakking, die op hun beurt zullen doorwerken op de kwaliteit van de gehele toekomstige studentenbevolking van onze instellingen van wetenschappelijk onderwijs. Alle studierichtingen, ook die in de exacte vakken, zullen hiervan de nadelige gevolgen onderkennen.

2. Voor de faculteiten die tot nu toe bij de opleiding van leraren zijn betrokken, betekent uitvoering van het ministeriële voornemen een wezenlijke verzwakking van hun maatschappelijke verankering.

Indien bij voorbaat vaststaat dat voltooiing van een aantal studies – vooral in de letterenfaculteiten – weinig of geen uitzicht meer biedt op een maatschappelijke functie, bestaat het gevaar niet alleen dat slechts een gering aantal begaafde VWO-abituuranten zich voor deze studies zal laten inschrijven, maar ook dat uit het lerarenbestand vrijwel geen wetenschappelijk personeel meer kan worden gerecruteerd. Daardoor worden de betrokken studierichtingen in hun continuïteit bedreigd en zal kennis die voor de Nederlandse samenleving van vitaal belang is, niet meer beschikbaar zijn.

3. Het valt te vrezen dat de intellectuele afstand zal worden vergroot tussen universiteiten en hogescholen en hen die daar opgeleid zijn enerzijds, en de grote groepen van de bevolking die geen universitair onderwijs hebben genoten anderzijds. Via het middelbaar onderwijs zal de geleidelijke doordringing van nieuwe wetenschappelijke inzichten en opvattingen, die nu via de universitair opgeleide leraren verloopt, niet meer plaats kunnen vinden. Dit zal onder brede groepen van de bevolking leiden tot toename van een soort recept-kennis, niet gerelativeerd door de bijbehorende kritische opstelling en niet verrijkt door inzicht in vakinhoudelijke vooruitgang en in de

* Zie ook: J. H. G. I. Giesbers' eerder verschenen Kroniek in dit tijdschrift onder de titel 'Beiaard en de universitaire lerarenopleiding' (Pedagogische Studiën, 1983 (60), 321-323)

veranderlijkheid van uitspraken naarmate de wetenschap vordert. Ook om deze reden is wetenschappelijk (leer-)onderzoek voor a.s. leraren noodzakelijk.

In het licht van het bovenstaande doen de beide afdelingen van de Akademie een dringend beroep op u om uw plannen met betrekking tot de lerarenopleiding in heroverweging te nemen. Dit verzoek wordt niet ingegeven door de gedachte dat het wenselijk is de bestaande situatie zonder meer te handhaven. Er is reden om zich kritisch af te vragen tot op welke hoogte de universiteiten en hogescholen adequaat opleiden tot het beroep leraar. Er is eveneens reden om de relatie tussen de universitaire lerarenopleiding en de NLO opnieuw te overwegen in het licht van het hierboven onder de punten 1-3 gestelde.'

Journal of Curriculum Studies

Sinds december 1983 is A. R. J. Halkes als 'corresponding editor' verbonden aan de *Journal of Curriculum Studies*. Dit tijdschrift publiceert niet alleen op curriculum en aanverwante gebieden, maar ook bijdragen op het gebied van onderzoek van onderwijs. Nadere informatie over publikatiemogelijkheden kunnen verkregen worden bij de heer Drs. A. R. J. Halkes, Katholieke Hogeschool Tilburg, Postbus 90153, gebouw S-120, 5000 LE Tilburg (tel.: 013-66 22 70/66 24 57).

Inhoud andere tijdschriften

Pedagogisch Tijdschrift
9e jaargang, nr. 2, 1984

Verwildering der jeugd. De pedagogisering van de 'vrije tijd' van de arbeidersjongeren in de vijftiger en zestiger jaren, door C. J. Bakker Beleving van werkloosheid bij jongeren, door M. Matthijs

Onderwijs, vorming en opleiding; aansluitingsproblemen in ons educatief systeem, door J. H. G. I. Giesbers

Van aardrijkskunde-didactiek naar geografie voor educatie, door H. M. J. van den Bosch Toepassingsmogelijkheden van computers in het speciaal onderwijs, door J. W. Mojet

Tijdschrift voor Orthopedagogiek
23e jaargang, nr. 2, 1984

In memoriam prof. Wilhelmina Johanna Bladergroen (1908-1983), door R. de Groot De arbeid der liefde onder de 'zielskranken' door Th. Jak

Aanzet tot gezinsbehandeling in een Boddaertcentrum, door J. B. M. Jansma

Temperament in de opvoeder-kind interactie van alledag, door F. H. R. Leenders

Reactie: haat en liefde in de constructie van gezinsrelatietests, door D. B. Baarda en A. van Londen

Antwoord: constructie van gezinsrelatietests zonder haat of liefde, door J. H. L. Oud en K. F. Welzen

Ontvangen boeken

Blok, H. en K. de Glopper, *Taal voor het leven*. Meningen van oud-leerlingen LBO en MAVO over hun taalgebruik, (SVO-reeks 74), Flevodruk, Harlingen, 1983, f 24,95

Dirkzwager, A., S. D. Fokkema, G. C. van der Veer en J. J. Beishuizen (red.), *Leren met computers in het onderwijs*, (SVO-reeks 76), Flevodruk, Harlingen, 1984, f 45,-

Hamaker, Chr., *The use of adjunct questions in educational texts*, (dissertatie)

Pijning, H. F., *Motoriek en leren* (geheel herziene tweede druk), Wolters-Noordhoff, Groningen, 1983, f 32,80

Roeders, P. J. B., *Begrijp je nu wat ik bedoel?* Relaties tussen de ontwikkeling van interpersoonlijk denken en verbale communicatie van kinderen (2e bijgewerkte druk), De Witte Studentenpers, Nijmegen, 1984, f 19,90

Zee, H. J.M van der, B.W. Rosendaal, H. P. Stroomborg (red.), *Volwasseneneducatie*. Boom, Meppel, 1984, f 28,50

Ontvangen rapporten

Vries, G. C. de, *De school beleefd*. Een verkennend onderzoek naar ervaringen van leerlingen in LBO en MAVO te Deventer en Olst in het kader van het voorlopig onderwijsvoorangsbeleid, Stichting Centrum voor Onderwijsonderzoek van de U.v.A., Amsterdam